

О. І. Єгорова (Суми)

УДК 811.111'37

**СИСТЕМНО-ФУНКЦІЙНЕ БУТТЯ
БАЗОВИХ ВЕРБАЛІЗАТОРІВ НЕВИЗНАЧЕНОЇ КІЛЬКОСТІ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Структура реалізації когнітивного та мовного знання у значенні словесних знаків залежить від двох типових для них властивостей – від характеру значеннєвого змісту та виконуваних функцій [Уфимцева 1986: 96]. Ці параметри особливо важливі для усвідомлення лінгвокогнітивного статусу базових англомовних номінацій невизначеної кількості – лексем *many*, *much*, *few* та *little*, що і визначає мету поданої розвідки.

У вітчизняних та зарубіжних лінгвістичних пошуках частиномовний статус цих одиниць і досі не знайшов одностайного обґрунтування. Учені зараховують їх до класу прикметників [Jespersen 2006: 38; Nesfield 1954: 26 – 28], займенників [Хаймович 1967: 111 – 119; АСГЕЛ 1985: 385], квантифікаторів як окремого класу слів [Грачова 2007; Alexander 1988: 88 – 89; Eastwood 1994: 219 – 221; Teschner 2007: 14], детермінативів як окремого класу [Huddleston 2005: 197], займенників і детермінативів [Greenbaum 1996: 194]. Імовірно, що за різними показниками ці мовні елементи не можна вкласти в якийсь певний граматичний клас слів, а тому їх вважають транзитивним явищем.

Транзитивність у сучасній лінгвістиці трактується по-різному. У першому значенні перехідність розглядають як діахронну трансформацію, унаслідок якої слово з однієї частини мови переходить до іншої, повністю (рідше – в основному) зберігаючи своє звукове та графічне буття, при цьому втрачаючи диференційні ознаки вихідної частини мови та набуваючи специфічних характеристик нової частини мови.

У другому значенні термін *перехідність* синонімічний до термінів *гібридність* та *контамінація*. У такому разі в одному слові сполучаються деякі ознаки (іноді у трансформованому вигляді) двох (або більше – (прим. наша. – О. Є.)) частин мови одночасно [Сидоренко 2005: 19].

Транзитивність у першому випадку означає, що лексеми *much*, *many*, *few*, *little* слід розглядати як омокомплекси, елементи яких перебувають у відношеннях омонімії та є функційними омонімами (термін запропонований О. Ахмановою та популяризований у вужчому значенні В. Бабайцевою).

Функційні омоніми В. Бабайцева визначає як слова, що збігаються за звучанням, є етимологічно спорідненими й належать до різних частин мови [Бабайцева 2003: 34]. Дослідниця зауважує, що в переважній більшості випадків бачити у функційних омонімах різні слова заважає спільність звукового (і літерного) складу, а також спільне лексичне

значення кореня, однак синтез лексичного та граматичного значень істотно диференціює семантику цих одиниць, між якими немає чітких меж, адже в зоні перехідності вони часто розмиваються [Бабайцева 2003: 36].

Прихильники іншого погляду на функційне буття лексем *much*, *many*, *few*, *little* [Иванова 1981: 45; Ильиш 1971: 71; Корунець 2003: 219, 251; Thomson 1986: 17 – 51] проголошують гібридний статус цих лексем, як такий, що поєднує прономінальні та ад'єктивні (поряд із адвербіальними) характеристики. Контамінований характер досліджуваних одиниць також простежується у факті, що в ході своєї еволюції вони набули субстантивних потенцій, наприклад: *the many* – більшість, *privileged few* – невелика частина обраних, купка людей, що мають привілеї, *much will have more* – гроші до грошей, *most and least*, *much and little* – люди різних соціальних прошарків, усі без винятку.

Семантична специфікація квантитативного характеру в структурі мовних знаків *many*, *much*, *few* та *little* виявляється з позиції їх функціонування в англomовному дискурсі.

Квантитативи *many* та *much* служать одним із базових засобів вербалізації великої множинності, що актуалізується у рамках опозиції *точність*:*неточність*. Наприклад: *At the end of an hour, after various ups and downs, having experienced such thrills as he had never known in his life, he found himself with so many chips that they would hardly go in his pockets (W. S. Maugham, The Facts of Life). 'And I carries weight in 'em too, Mr. Jasper. Feel those!' producing two other large keys. 'Hand me Mr. Sapsea's likewise. Surely this is the heaviest of the three.' 'You'll find 'em much of a muchness, I expect,' says Durdles (Ch. Dickens, The Mystery of Edwin Drood).*

Вербальні знаки *much* та *many* у сучасній англійській мові марковані частковим „деіндефінітизмом” у мовних одиницях типу *so many*, *as many as*, *as much as*, оскільки передають значення рівності, взаємовідповідності кількісних параметрів двох об'єктів. Oxford English Dictionary також фіксує випадок „деквантифікації” значення *much* у рамках реалізації іронічного значення спустошеної кількості у висловлюваннях типу *Much you care about my feelings! Much I like the way he treats me! Much good may it do you!*

Лексема *little*, яка ще у протоіндоевропейській мові експлікувала дерогативне ставлення мовця до позначуваного об'єкта, зберігає цей семантичний компонент і понині, що, як правило, реалізується в контексті: *For a week, perhaps, they continued unteachable, and then, quite suddenly, their warped little minds seemed to spring up and expand like daisies when you move the garden roller off them (G. Orwell, A Clergyman's Daughter). His head ached horribly. It felt as though all sorts of little savage things were beating inside it, trying to get out (W. S. Maugham, Mackintosh).*

Водночас квантитатив реалізує протилежне оцінне значення поряд із квантитативним значенням димінутивності, наприклад: *'Pretty*

little thing, Lawson's wife,' I said, as we drove along (W. S. Maugham, *The Pool*). Ethel was *lovely* as she went about the *little house*, lithe and graceful like some young animal of the woods, and she was gay (W. S. Maugham, *The Pool*). Квантитативна семантика лексеми *few*, на відміну від широкої семантичної палітри лексеми *little*, обмежена референцією до множинності в малій кількості.

Синтаксична природа лексем *much*, *many*, *few*, *little* верифікує комплексну конфігурацію їх лексичних та граматичних характеристик: 1) прикметника (*I hadn't lost much money because I never had a chance to play* (W. S. Maugham, *Straight Flush*). *In a few minutes she came out* (W. S. Maugham, *His Excellency*)); 2) займенника (*I knew few of them and my heart sank as I saw myself laboriously making conversation through a long dinner with two total stranger* (W. S. Maugham, *The Social Sense*). *I never knew her when she was a girl, but many have told me that then she was so lovely, ...* (W. S. Maugham, *The Promise*)); 3) прислівника (*I stayed but a day in Shanghai, and though I met the pair again in Peking I was then so much engaged that I saw little of them* (W. S. Maugham, *Raw Material*)).

Як прислівники можуть уживатися лише пара *much* / *little*, що кваліфікує дієслова (*to complain much*, *to last little*), предикативні конструкції (*to be much obliged*, *to be a little familier*), компаративні синтагми (*much more natural*, *less beautiful*), некомпаративні лексеми (*much busy*, *a little old*), або є елементом усталених комплексів (*how much*, *not much*, *much as*, *not a little*, *in little*, *a little bit*).

Досліджувані гібридні одиниці номінують різні фрагменти кількісного буття предметів та явищ реальної дійсності. *Many* контрастує з *few*, а *much* – з *little*, що часто використовується з метою антитезного зображення світосприйняття: *Indeed, if a little knowledge is dangerous, where is the man who has so much as to be out of danger?* (Thomas Huxley, *Scientifically speaking: A Dictionary of Quotations*) *In science, address the few; in literature the many. In science, the few must dictate opinion to the many; in literature, the many, sooner or later, force their judgment on the few* (Edward Bulwer-Lytton, *Scientifically speaking: A Dictionary of Quotations*).

Р. Квірк та ін. указують на деузуалізацію вживання лексем *much* і *many* в англomовному дискурсі в реченнях типу *He endured much. She has many good ideas*. Характерними у цих випадках є функціональні заміни на квантифікатори відкритого класу *a great / good deal* та *plenty of / a lot of* [ACGEL 1985: 384]. Узуалізацію використання квантитативних конструкцій *plenty of*, а особливо *a lot of* та більш неформального варіанта *lots of*, зумовлено їхньою полівалентністю: їх уживають на позначення дискретних та недискретних реалій, тоді як *many* – лише дискретних, а *much* – лише недискретних.

Відповідна дистрибуція спостерігається й у парі *few* / *little* та її функціональних омонімах *a few* / *a little*. Перша пара зазвичай конотативно навантажена: семантика кількісної паукальності ускладнюється аксіологічною оцінкою диссатисфакції, тоді як друга пара

таку оцінку не передбачає. Наприклад, якщо йдеться про втамування голоду, із двох варіантів розвитку ситуації *I have few potatoes to cook up the dinner* та *I have a few potatoes to cook up the dinner* найбільш валідним з позиції кількісної оцінки видається другий. Функціональними заміниками цих паукальних пар можуть бути одиниці типу *not much / many, hardly any, not enough, a bit of*.

У феномені кількісної градації семантики досліджуваних лексем проявляється їх ад'єктивно-адвербіальна харизма. Ступені порівняння *much* та *many* відзначаються індиферентністю до номінативного класу, до якого вони відсилають: *more books – more work, most students – most bread*. Лексеми *few* та *little* цю диференціацію зберігають у формах *fewer – fewest, less – least*, проте також тяжіють до уніфікації. Так, заголовок статті *New Study: Wal-Mart Means Fewer Jobs, Less Small Businesses, More Burden on Taxpayers* передає високий ступінь незадоволення станом, що актуалізується не лише квантитативним протиставленням *багато::мало* (*Fewer ... More*), а й паралельними конструкціями (*Fewer Jobs, Less Small Businesses*), що маркує девіацію поведінки компаративної форми лексем *few* та *little*.

Градаційні характеристики також притаманні цим мовним одиницям на лексико-синтаксичному рівні, де вербалізація невизначеної кількості квантитативами *many / much* та *few / little* підпорядкована семантиці контактних слів, модифікуванню артиклем, частками або кваліфікаторами, що спричиняють важливі зміни в інформаційній структурі значень, які вони транслюють: *few – a good few – quite a few, many – a good many – a great many*.

Крім того, типовою синтаксичною конструкцією, що семантизує градацію в англійській мові, постає модель *інтенсифікатор + квантитатив*, наприклад: *I know very little of music and that is one of the reasons for which I have found this story difficult to write* (W. S. Maugham, *The Alien Corn*). *It was pretty much the story my friend had told me, but it sounded different when I heard it from his own lips* (W. S. Maugham, *The Lotus Eater*).

Досліджувані квантитативні одиниці слугують базою вторинного конструювання на рівнях слів та словосполучень [Швачко 2010: 334]. Їх дериваційний потенціал проявляється у цілому класі лексем з ядерною семантикою невизначеної кількості: *many-storeyed, submanifold, muchly, muchness, to much, to belittle, littling, fewness, fewty*.

Розмірно-статусна та оцінна семантика виявляється в ономастиконі на позначення географічних назв, населених пунктів тощо (*Much Burstead, Much Leighes (now Great Leighs), Much Wenlock, Little England, Little Venice, Little America, Little Colorado River*), історичних, культурних та соціальних реалій (*the Few, Many Smokes, Little Masters*), прізвиськ і псевдонімів (*the Little Corporal, Little Englander, Little Rhody*) та ін.

Системно-функційне буття лексем *much, many, few, little* підтверджує їх неоднозначний статус як транзитивної гібридної лексико-

граматичної групи слів. Аналіз доводить, що дискретність та недискретність є концептуальною передумовою осмислення та омовлення невизначеної кількості в англомовній картині світу. Перспективним вважаємо проведення типологічних паралелей та визначення лінгвокогнітивного статусу й прагматичних характеристик первинних вербалізаторів невизначеної кількості на матеріалі дистантних мов.

Література

Бабайцева 2003 – Бабайцева В. В. Понятие о функциональных омонимах / В. В. Бабайцева // Рус. словесность. – 2003. – № 6. – С. 34 – 39; **Грачова 2007** – Грачова І. Є. Становлення класу слів-квантифікаторів в англійській мові (VII – XVII ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / І. Є. Грачова. – К., 2007. – 19 с.; **Иванова 1981** – Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка: учебник / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. – М.: Высш. шк., 1981. – 285 с.; **Ильиш 1971** – Ильиш Б. А. Строй современного английского языка: учеб. по курсу теорет. грамматики для студентов пед. ин-тов [на английском языке] / Б. А. Ильиш. – 2-е изд. – Л.: Просвещение, 1971. – 366 с.; **Корунець 2003** – Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов: навч. посіб. / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 464 с.; **Сидоренко 2005** – Сидоренко Е. Н. Функциональные омонимы в лексикографической практике (на материале русского языка) / Е. Н. Сидоренко, И. Я. Сидоренко // Культура народов Причерноморья. – Симферополь: Межвуз. центр „Крым”. – 2005. – № 60, т. 3. – С. 18 – 22; **Уфимцева 1986** – Уфимцева А. А. Лексическое значение: Принцип семиологического описания лексики / А. А. Уфимцева. – М.: Наука, 1986. – 240 с.; **Хаймович 1967** – Хаймович Б. С. Теоретическая грамматика английского языка: учеб. пособие для вузов / Б. С. Хаймович, Б. И. Роговская. – М.: Высш. шк., 1967. – 297 с.; **Швачко 2010** – Швачко С. О. Лінгвокогнітивні аспекти понять „багато”, „мало” в англомовному дискурсі / С. О. Швачко // Функциональная лингвистика: сб. науч. работ. – Симферополь: Крым. респ. ин-т последиплом. пед. образования, 2010. – № 1, т. 2. – С. 334 – 337; **ACGEL 1985** – A comprehensive grammar of the English language / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik. – London and New York: Longman Inc., 1985. – 1779 p.; **Alexander 1988** – Alexander L.G. Longman English Grammar / L. G. Alexander. – London: Longman, 1988. – 374 p.; **Eastwood 1994** – Eastwood J. Oxford Guide to English Grammar / Eastwood J. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 446 p.; **Greenbaum 1996** – Greenbaum S. The Oxford English Grammar / S. Greenbaum. – Oxford, New York: Oxford University Press, 1996. – xv, 652 p.; **Huddleston 2005** – Huddleston R. A Student's Introduction to English Grammar / Rodney Huddleston, Geoffrey K.

Pullum. – Cambridge : CUP, 2005. – 320 p.; **Jespersen 2006** – Jespersen O. Essentials of English Grammar [Електронний ресурс] / Otto Jespersen. – London : Routledge, 2006. – Режим доступу : <http://gen.lib.rus.ec/get?nametype=orig&md5=78340b96153f6b93ef850bb1ac45e363>; **Nesfield 1954** – Nesfield J. C. Manual of English Grammar and Composition / J. C. Nesfield. – London : Macmillan, 1954. – 423 p.; **Teschner 2007** – Teschner R. V. Analyzing the grammar of English / Richard V. Teschner and Eston E. Evans. – 3rd ed. – Washington : Georgetown University Press, 2007. – xiv, 232 p.; **Thomson 1986** – Thomson A. J. A Practical English Grammar / A. J. Thomson, A. V. Martinet. – Oxford : OUP, 1986. – 384 p.

Єгорова О. І. Системно-функційне буття базових вербалізаторів невизначеної кількості в англійській мові

У статті розглянуто питання частиномовного статусу одиниць many, much, few, little, що належать до корпусу базових лексичних репрезентантів невизначеної кількості в англійській мові. Спираючись на дані лексикографічних джерел та фактичний матеріал, автор робить висновок про гібридний статус цієї групи слів.

Ключові слова: семантика, квантитативні одиниці, невизначена кількість, частини мови, функційність.

Егорова О. И. Системно-функциональная природа базовых вербализаторов неопределенного количества в английском языке

В статье поднимается вопрос частеречного статуса единиц many, much, few, little, принадлежащих к корпусу базовых лексических репрезентантов неопределенного количества в английском языке. Основываясь на данных лексикографических источников и фактическом материале, автор делает вывод о гибридном статусе этой группы слов.

Ключевые слова: семантика, квантитативные единицы, неопределенное количество, части речи, функциональность.

Yehorova O. I. System-functional being of basic verbalizers of indefinite quantity in the english language

The article highlights the part-of-speech status of the units „many, much, few, little”, being the core lexical representatives of the indefinite quantity in the English language. Based on the lexicographic and factual material, the lexemes are considered to be of hybrid nature.

Key words: semantics, quantitative units, indefinite quantity, parts of speech, functionality.

Стаття надійшла до редакції 30. 08. 2012 р.

Прийнято до друку 26. 10. 2012 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Зеленько А. С.